

Peking+20: verhoogde alertheid voor vrouwenrechten is nodig

Oppervlakkig bekeken gaat het goed met vrouwenrechten en empowerment van vrouwen. Wereldwijd werd sinds 1995 op meerdere terreinen vooruitgang geboekt. Dit geldt ook voor ons land. We scoren goed op vlak van juridische gelijkheid, wetgeving, gezondheid, participatie aan onderwijs en parlementaire vertegenwoordiging van vrouwen en we bevinden ons vaak in de wereldtop van landen als het over gelijkheid v/m gaat, zowel op mondiaal als EU niveau. ¹ Dit is echter geen reden om victorie te kraaien of om op onze lauweren te rusten. We moeten waakzaam blijven: rechten zijn niet voor eeuwig verworven, nieuwe of oude obstakels en weerstanden steken steeds weer de kop op. De ervaringen van de laatste jaren, gekenmerkt door een toenemend ethisch conservatisme, financieel-economische crisis en zware overheidsbesparingen betekenen wereldwijd een terugslag voor vrouwenrechten en de maatschappelijke positie van vrouwen. ²

Enkele aandachtspunten.

I. Correcte beeldvorming

(Waarom is correcte beeldvorming belangrijk voor vrouwenrechten en gendergelijkheid?)

Statistieken en indicatoren zijn noodzakelijk, maar een kritische houding tegenover kwantitatieve voortgangsmetingen is noodzakelijk. Vele statistische meetinstrumenten en indicatoren hebben enkel oog voor de kwantiteit, voor het aantal en houden geen rekening met de context, kwalitatieve aspecten of andere invloedrijke factoren. Dit leidt tot een vertekende beeldvorming.

Een simpel voorbeeld. De loonkloof is in Malta zo goed als onbestaande. Dit heeft echter te maken met het feit dat vrouwen er nauwelijks participeren aan de arbeidsmarkt. Het zegt niets over gendergelijkheid, maar creëert wel een verkeerde perceptie van de werkelijkheid.

Gendergelijkheid vereist steeds een (aanvullende) kwalitatieve contextanalyse, die uitgaat van reële ervaring(en). Participatieve evaluatie is hiertoe het geschikte middel. Vrouwenorganisaties zijn bijzonder goed geplaatst om hiertoe bij te dragen.

Correcte beeldvorming is belangrijk. We moeten hiervoor extra waakzaam zijn in het algemeen en in de context van de post-2015 aanvaarding van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG), die vanaf september 2015 wereldwijd (ook voor ons land) de beleidsagenda's sterk zullen bepalen.

(Waarom mogen cijfers en indicatoren niet tot fetisj voor het beleid verheven worden?)

De terechte vraag naar cijfers en indicatoren heeft geleid tot een overdreven focus op statistieken. Statistieken zijn verworden tot fetisj voor het beleid. Het gaat zelfs zo ver dat het ontbreken van cijfers een argument wordt om een doel niet te weerhouden als beleidsdoelstelling.

Bijvoorbeeld. In de voorbereidende debatten over de keuze van de post 2015 Duurzame ontwikkelingsdoelen werd regelmatig geargumenteed om deze keuze te laten afhangen van de beschikbaarheid van cijfers.

¹ Bijvoorbeeld. In de Gender Equity Index van Social Watch (meet: participatie aan onderwijs, economische activiteit en empowerment) staat België 13de op de wereldranglijst. <http://www.socialwatch.org/node/14615>. In de Gender Equality Index (meet: werk, geld, kennis, tijd, macht, gezondheid) staan we op de zesde plaats. <http://eige.europa.eu/content/gender-equality-index/> van best presterende EU landen.

² Dit werd in 2014 ook officieel bevestigd door de Commissie Status van de Vrouw. Zie <http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/csw/58/csw58-agreedconclusions-advanceduneditedversion.ashx>

Deze omkering van de waarden, waarbij het doel ondergeschikt wordt gemaakt aan de middelen, is bijzonder nadelig voor vrouwenrechten en gendergelijkheid. Het gebrek aan naar sekse opgesplitste statistieken is welbekend. In combinatie met een eenzijdige focus op cijfers als bron voor het informeren van het beleid is dit een ernstige bedreiging voor de bevordering van gendergelijkheid. Zelfs de instellingen die gecreëerd zijn om vrouwenrechten te promoten herhalen vandaag soms te holle, nietszeggende slogan: wat niet gemeten wordt telt niet mee. We moeten deze manier van denken en benaderen aanklagen en counteren en blijven hameren op het belang van kwalitatieve en participatieve analyse van de werkelijkheid.

II. Invloedrijke internationale processen en ontwikkelingen

(Welke zijn dit en waarom moeten vrouwenorganisaties internationale besluitvormingsprocessen actief kunnen opvolgen)

Vrouwenorganisaties moeten internationale ontwikkelingen en besluitvormingsprocessen die (sterk) bepalend zijn voor gendergelijkheid, de rechten en positie van vrouwen in de samenleving actief en aangehouden (meer dan occasioneel) kunnen opvolgen. De ervaring leert dat dit noodzakelijk is om de aandacht voor vrouwenrechten en gendergelijkheid te verzekeren.

In 2015 vinden op het niveau van de Verenigde Naties meerdere toponderhandelingen plaats die een belangrijke impact hebben voor de rechten, maatschappelijke status, empowerment en gelijkheid van vrouwen (maar een verschillende focus).

Dit zijn de top over :

- de evaluatie van de uitvoering van de aanbevelingen van de Vierde Wereldvrouwenconferentie (Peking+20)
- de financiering van de ontwikkelingssamenwerking (juni 2015)
- de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG) (september 2015)
- het klimaat (december 2015)
- de evaluatie van de uitvoering van resolutie 1325 van de VN Veiligheidsraad

Het gaat dus om meer dan enkel de onderhandelingen die direct focussen op vrouwenrechten, maar het is absoluut nodig dat vrouwenorganisaties een actieve inbreng hebben in deze processen. Het risico is dat het thema van de v/m gelijkheid en van maatschappelijke empowerment van vrouwen anders hierin verdrinkt of zelfs niet aan bod komt. Dit komt omdat diegenen die wegen op deze onderhandelingen weinig of niet begaan of bekend zijn met het thema van gendergelijkheid en gendermainstreaming.

De facto komt dit neer op een stap achteruit (backlash) voor vrouwenrechten omdat op deze manier wordt voorbij gegaan aan bestaande engagementen en overeengekomen doelstellingen over gendergelijkheid zoals daar zijn: het Vrouwenrechtenverdrag (1979), de aanbevelingen van het Actieplatform van de Vierde Wereldvrouwenconferentie, de aanbevelingen van het Caïro Actieplatform, de aanbevelingen van de Commissie Status van de Vrouw, Resolutie 1325.

Dit gebrek aan mainstreaming van een gendergelijkheidsperspectief is des te erger omdat op deze tops vaak ook besluiten genomen worden over de financiële hulp en de bestemming van financiële middelen: middelen waaraan een chronisch tekort is binnen het beleidsveld voor vrouwenrechten.

Bijvoorbeeld. Het is belangrijk om aandacht voor het bevorderen van rechten en empowerment van vrouwen ten volle te integreren in de debatten en engagementen in het kader van een top over het financieren van ontwikkeling. Donoren helpen ontvangende staten om de uitvoering van internationale engagementen te financieren. Hierin moeten ook de engagementen over de bevordering van de maatschappelijke positie en rechten van vrouwen opgenomen zijn.

Daarom moeten er maatregelen genomen worden om te verzekeren dat vrouwenorganisaties een stem hebben in deze processen en maatregelen om te voldoen aan de voorwaarden voor gendermainstreaming.

Vrouwenorganisaties die de belangen en rechten van gendergelijkheid en empowerment van vrouwen verdedigen kunnen verwaarlozing van vrouwenrechten counteren. Zij zijn sterk gemotiveerd en zij beschikken over de expertise om een gendergelijkheidsperspectief in deze onderhandelingen te integreren. Hiertoe moeten dan wel de voorwaarden voor participatie en gendermainstreaming ingevuld zijn.

III. Voldoen aan de voorwaarden voor gendermainstreaming

(Waarom zijn sterke en aparte instellingen en organisaties voor vrouwenrechten nodig)

We stellen vast dat het proces van gendermainstreaming dat destijds in Peking werd aanvaard als strategie om de rechten en maatschappelijke gelijkheid voor mannen en vrouwen te realiseren, vanuit verschillende hoeken ondermijnd wordt. Dit heeft te maken met (o.a.) de onderfinanciering van de instellingen voor de gelijkheid voor vrouwen en mannen en van de vrouwenorganisaties, de kaping van het begrip gendergelijkheid (ook de seksuele rechten van de homo's en lesbiennes werden er aan gelinkt, waardoor het begrip in heel wat contexten moeilijk kwam te liggen) en de toenemende, de miskennis van de specificiteit en van het eigen bestaansrecht van het vrouwenrechtenthema, de onderwaardering en afschaffing van bestaande adviesorganen voor vrouwenrechten en de uitsluiting van de vrouwenorganisaties uit maatschappelijke overlegstructuren.

De ervaring leert dat we moeten blijven herhalen dat gendermainstreaming een proces is dat de ontwikkeling van een aparte en sterke eigen (verticale) pijler m.b.t. gelijkheidsbeleid v/m vereist. Deze pijler omvat zowel een statelijke als een civiele component. Sterke, aparte instellingen en organisaties voor vrouwenrechten zijn zowel vanuit het oogpunt van beleidsdoeltreffendheid als vanuit het oogpunt van beleidsdoelmatigheid noodzakelijk.

Dit wordt ook bevestigd in de besluiten van 2014 van de Commissie Status van de Vrouw, die wijst op de strategische en coördinerende rol van nationale 'instrumenten, instellingen en organisaties'³ voor de bevordering van vrouwenrechten en empowerment van vrouwen en op het belang van voldoende financiële en menselijke middelen opdat men deze rol naar behoren zou kunnen vervullen.⁴ Ze stelt ook expliciet dat vrouwenorganisaties die gendergelijkheid, empowerment en rechten van vrouwen bevorderen hiertoe meer steun en middelen moeten krijgen⁵, waaronder steun voor de deelname van vrouwenorganisaties aan processen die van cruciaal belang zijn voor vrouwenrechten en de bevordering van de maatschappelijke positie van vrouwen zoals de Duurzame Ontwikkelingsdoelen.⁶

(Waarom moeten vrouwenorganisaties spreken voor vrouwen?)

Vrouwenorganisaties spreken niet enkel voor vrouwen, ze hebben een vertegenwoordigende functie voor vrouwen en ze hebben zich verenigd in structuren die hen vertegenwoordigen op nationaal en internationaal niveau. Ze kunnen deze vertegenwoordigende rol internationaal echter steeds

³ In het Engelstalig jargon aangeduid als gender machinerie.

⁴ Besluit 39, Besluiten van de Commissie Status van de Vrouw, 2014.

<http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/csw/58/csw58-agreedconclusions-advanceduneditedversion.ashx>

⁵ Besluit over te ondernemen actie C ddd, Besluiten van de Commissie Status van de Vrouw, 2014.

⁶ Besluit over te ondernemen actie E kkk, Besluiten van de Commissie Status van de Vrouw, 2014

moeilijker waarmaken als gevolg van de aanhoudende besparingen in een sector die reeds in het verleden sterk ondergefinancierd was. De gevolgen van de besparingen komen hierdoor extra hard aan en de facto komt dit neer op een uitholling van de rechten en van de maatschappelijke gelijkheid van vrouwen.

We stellen vast dat het steeds vaker 'derden' zijn die spreken namens vrouwen of die pretenderen dat ze opkomen voor de belangen en rechten van vrouwen. Doorgaans gebeurt dit buiten het medeweten van de vrouwenrechtenorganisaties en soms zelfs tegen de standpunten van vrouwenorganisaties en de belangen en rechten van vrouwen in.

Bijvoorbeeld. Het lobbywerk en de standpunten van de organisaties gelieerd aan de Amerikaanse Tea Party Beweging die met steun van de Bush regering en van de conservatieve partij de vrouwenrechtenagenda pogen te domineren.

Het gaat zelfs zo ver dat 'buitenstaanders' soms de enige organisaties zijn die hun stem kunnen laten horen omdat zij de enigen zijn die over de nodige middelen beschikken om te participeren aan deze internationale topontmoetingen en onderhandelingen; (financiële) middelen waaraan het de vrouwenrechtenorganisaties ontbreekt.

Bijvoorbeeld. Op het voorlaatste Belgisch NGO overleg met het CEDAW Comité formuleren andere ngo's hun standpunten, zonder voorafgaand overleg met de vertegenwoordigers van de vrouwenorganisaties. Idem voor de zitting van de Commissie Status van de Vrouw. Ook daar waren de vrouwenorganisaties niet vertegenwoordigd en het ziet er niet naar uit dat het dit jaar anders zal zijn: noch de adviesorganen voor vrouwenrechten (Raad voor gelijke kansen, Adviesraad gender en ontwikkeling), noch de koepels van de vrouwenorganisaties hebben eigen middelen om deel te nemen aan de topontmoeting in maart in New York, waar de evaluatie van de Vierde Wereldvrouwenconferentie wordt georganiseerd.

Sommige van deze organisaties die spreken voor vrouwenrechten en zijn 'van goede wil', maar zelfs in dit geval is dit behoorlijk pervers: het werpt vrouwen honderd jaar en meer terug in de tijd. Een tijd waarin een ander - destijds de man of vader - voor de vrouw sprak en haar vertegenwoordigde in het openbaar en hierbij vaak de eigen visie, belangen of standpunten verwoordde.

Vinden wij dit anno 2015 (nog) aanvaardbaar? Ik dacht het niet. Dit moet dringend geredieerd worden. Vrouwenorganisaties moeten over voldoende middelen, waaronder structureel logistieke en financiële steun, kunnen beschikken om hun vertegenwoordigende rol op te nemen om zo het thema van de vrouwenrechten internationaal te bewaken en te verdedigen. En dit niet alleen occasioneel, maar aangehouden, op middellange en lange termijn. In eerste instantie geldt dit voor de zitting van de Commissie Status van de Vrouw in maart 2015: de Belgische vrouwenorganisaties zouden moeten kunnen deelnemen aan de Peking+20 evaluatieconferentie. In tweede instantie geldt dit voor de post-2015 top over duurzame ontwikkeling in september 2015.

IV. Gender en de post-2015 Duurzame Ontwikkelingsdoelen

(Waarom is het belangrijk dat vrouwenorganisaties de post-2015 onderhandelingen actief opvolgen)

In september 2015 zullen de Verenigde Naties een set van Duurzame Ontwikkelingsdoelen aanvaarden om de overgang naar duurzame maatschappelijke ontwikkeling (economisch, ecologisch, sociaal) te verzekeren. Deze doelstellingen zullen universeel gelden en wereldwijd bepalend en prioritair zijn voor het beleid dat landen en regio's in de komende vijftien jaar zullen voeren. Deze afspraken zullen niet alleen een impact hebben voor het Belgische buitenlands beleid en

ontwikkelingssamenwerkingsbeleid, maar ook een directe invloed hebben op alle ‘binnenlands’ beleid in relatie tot de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, waaronder het gelijke kansenbeleid. Bijgevolg moeten we extra waakzaam zijn voor een terugschroeven van de vrouwenrechten. Dit gevaar is niet denkbeeldig. Om dit te counteren is de participatie van vrouwenorganisaties aan het proces essentieel en noodzakelijk.

Bijvoorbeeld. In 2000 waren de vrouwenorganisaties nauwelijks betrokken bij de opstelling van de Millennium Ontwikkelingsdoelen. Gevolg: gendergelijkheid is hierbinnen grosso modo gereduceerd tot ‘gelijke toegang van meisjes tot het lager onderwijs’ en ‘reduceren van de moeder- en kindersterfte’. De andere rechten en belangen van vrouwen en meisjes verdwenen in het ‘niet’ en bleven buiten het perspectief van de financiële hulp van donoren.

Het post-2015 proces dreigde dezelfde kant uit te gaan. Maar ditmaal waren de vrouwenorganisaties verwittigd. Door de alertheid en inzet van vrouwenorganisaties en genderinstellingen zijn we er in een eerste fase in geslaagd om binnen het post 2015 proces ‘gendergelijkheid en empowerment van vrouwen als aparte doelstelling’ te laten weerhouden en werd het principe van gendermainstreaming in de andere voorgestelde doelstellingen weerhouden in het eindrapport van de VN Open Working Group die belast was met het voorbereidende werk.

Vanaf nu wordt hierover officieel onderhandeld. Een van de startpunten hiervoor is het rapport van de VN Secretaris-generaal. Dit rapport getuigt helaas van blindheid voor vrouwenrechten en voor gendermainstreaming.

Bijvoorbeeld. In de zes essentiële elementen voor het realiseren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen komt gendergelijkheid en empowerment van vrouwen niet langer voor. Vrouwen worden enkel vermeld onder het principe: ‘mensen’ en daar op gelijke voet gezet met gezondheid verzekeren, kennis en kinderen insluiten’.⁷

Gender en empowerment van vrouwen moeten hierin als essentieel basisbeginsel zichtbaar moet worden gemaakt. Dit vooral met het oog op het verzekeren van het mainstreamen van een gendergelijkheidsperspectief doorheen de andere doelstellingen en met de erkenning van de genderproblematiek als overkoepelend en structureel probleem van de ongelijke machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen.

V. Gender is een apart, overkoepelend en structureel probleem van ongelijke macht v/m

(Waarom de genderproblematiek een apart, een ander vraagstuk is?)

We stellen vast dat de verwarring over de genderkwestie toeneemt. Soms wordt er een eigen definitie aan gegeven, soms wordt het voorgesteld als een ‘kenmerk’ van een persoon, naast andere kenmerken. Vrouwen en gender kan en mag echter niet gelijkgesteld worden met leeftijd, afkomst, handicap, seksuele voorkeur, inkomen, sekse.... Het gaat niet over een kenmerk. Het gaat niet over geslacht. Gendergelijkheid overstijgt deze eigenschappen of categorieën. Bovendien is de man-vrouw kwestie geen minderheidsvraagstuk (vrouwen zijn geen minderheid). Het betreft een structureel probleem dat vooral gaat over ongelijke machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen op het collectieve én op het individuele niveau. In Vlaanderen hebben we een gezegde: een vogel is geen mus, maar een mus is een vogel. Wel, gender is de vogel, niet de mus.

⁷ De zes essentiële elementen zijn: people, dignity, planet, partnership, justice, prosperity.